

I N S T I T U C I O N S I T E R R I T O R I

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

Oriol Nel.lo
Setembre 1988

CONTINGUT

I. Objectiu del curs ..... p. 2
II. Format i avaluació ..... p. 2
III. Programa ..... p. 3
IV. Bibliografia ..... p. 8

I. OBJECTIU DEL CURS

El curs te per objectiu fornir a l'alumne elements d'informació i reflexió sobre les relacions entre l'organització de l'Estat i l'estructura del territori que l'integra. L'assignatura es centra, per tant, en l'estudi de fenòmens de tipus intra-estatal i deixa el tractament dels problemes plantejats per les relacions entre instàncies polítiques i espai geogràfic a escal supra-estatal per a una altra matèria (Geografia Política). L'enfoc adoptat tracta de mostrar l'Estat com un producte social que manté amb el territori que abasta una relació complexa, en la qual Estat i territori són alhora objecte i subjecte, elements condicionats i condicionants.

II. FORMAT I AVALUACIÓ

El curs constarà dels 13 temes que a continuació es detallen, cada un dels quals es correspon amb una setmana de classe (dues classes de dues hores i mitja). Els temes seran explicats i debatuts a classe, tanmateix, per poder seguir la marxa del curs serà imprescindible de realitzar les lectures obligatòries que s'indiquin (20-30 pàgines setmanals). Part d'aquestes lectures són en anglès, francès i italià; El coneixement d'almenys dues d'aquestes llengües, a nivell de lectura, és requisit necessari per cursar l'assignatura amb ple aprofitament.

Els alumnes seran avaluats a través d'un examen, a realitzar a la fi de la primera part del curs, i d'un treball pràctic que hauran de lliurar a l'acabament del semestre.

III. PROGRAMA

El curs es divideix en dues parts. En la primera s'estudien aspectes generals de la relació entre l'Estat i el territori, tot fent servir dades i experiències de països diversos. En la segona part s'estudien l'evolució i l'organització actual de l'estructura territorial de l'Estat a Catalunya.

PRIMERA PART: ESTAT I TERRITORI

Tema 1. DE LA NATURALESA DE L'ESTAT

- 1.1. El poder i les seves formes
- 1.2. L'Estat modern com a cristallització del poder polític
- 1.3. Les grans teories de l'Estat
  - .Formalistes
  - .Funcionalistes
  - .Marxistes
- 1.4. El problema de la legitimitat i del dret

Tema 2. L'ESTAT LOCAL

- 2.1. Què és l'Estat local? Estat local, govern local, administració local, una qüestió de noms?
- 2.2. Els camps d'actuació de l'Estat local
  - .El suport als processos de producció i acumulació
  - .La facilitació de la reproducció de la força de treball
  - .El manteniment de la cohesió i l'ordre social
- 2.3. La distinció entre funcions i competències. La seva importància i classificació

Tema 3. L'ESTAT LOCAL DINS L'APARELL DE L'ESTAT

- 3.1. La qüestió de la sobirania i l'organització territorial de l'Estat
- 3.2. Models d'organització territorial de l'Estat. Alguns exemples:

- .L'Estat Federal (ex. els EUA)
- .L'Estat Unitari (ex. França)
- .El camí del mig: la descentralització de l'Estat unitari (ex. Itàlia)

Tema 4. LA PROCEDENCIA I LA DISTRIBUCIO TERRITORIAL DELS RECURSOS ESTATALS (I): ELS SISTEMES DE FINANCES LOCALS

- 4.1. La importància relativa de les finances locals (anàlisi pels països de la CEE)
- .En relació amb el PIB
  - .En relació amb d'altres sectors de l'administració pública
- 4.2. Els principis generals en l'organització de les finances locals
- .El principi de suficiència
  - .El principi d'autonomia
  - .El principi de solidaritat
- 4.3. Les fonts de finançament
- .Els impostos i les taxes
  - .Les transferències interadministratives i els fons de compensació
  - .El patrimoni i els recursos propis
- 4.4. La relació entre la relevància, els principis ordenadors i les fonts de les finances locals

Tema 5. LA PROCEDENCIA I LA DISTRIBUCIO TERRITORIAL DELS RECURSOS ESTATALS: LA DISTRIBUCIO DELS RECURSOS, LA PRESTACIO DELS SERVEIS I LES DESIGUALTATS SOCIALS I TERRITORIALS

- 5.1. La naturalesa de les desigualtats: desigualtats horitzontals i verticals. Els principis generals de justícia social i justícia territorial
- 5.2. La distribució territorial dels recursos i les desigualtats verticals o territorials
- 5.3. La distribució territorial dels recursos i les desigualtats horitzontals o socials

Tema 6. EL PODER LOCAL I ELS SISTEMES ELECTORALS

- 6.1. Els grans temes del debat sobre el poder local
- . "Home rule" vs. unitarisme
  - . "Devolution" vs. centralització
  - . Democràcia directa vs. sistema representatiu
- 6.2. El sistema electoral
- . El concepte de sistema electoral
  - . Els elements del sistema: la circumscripció
  - . Els elements del sistema: la fórmula
  - . Els elements del sistema: la barrera mínima
  - . Les perversions del sistema: "gerrymandering" i "malapportionement"

Tema 7. LA PLANIFICACIO TERRITORIAL I URBANISTICA

- 7.1. Les raons de l'intervenció de l'Estat en la planificació del territori i de la ciutat
- . La provisió d'infraestructures per a la producció
  - . La reproducció de la força de treball
  - . El control social
- 7.2. Els orígens de l'urbanisme modern
- . Els orígens històrics
  - . Els conceptes bàsics
- 7.3. La institucionalització de l'urbanisme, el concepte de pla i la seva jerarquia

SEGONA PART: ESTAT I TERRITORI A CATALUNYA

Tema 8. L'EVOLUCIO DE L'ORGANITZACIO TERRITORIAL DE L'ESTAT A CATALUNYA

- 8.1. L'organització territorial dels afers públics a Catalunya abans de 1833
- 8.2. El procés de provincialització: orígens i evolució
- 8.3. L'alternativa territorial del catalanisme polític

- 8.4. L'experiència de la Mancomunitat, la Segona República i la guerra civil
- 8.5. Els anys del franquisme

Tema 9. LA SITUACIO ACTUAL (I): EL MARC CONSTITUCIONAL I ESTATUTARI

- 9.1. El disseny territorial de la Constitució:
  - .L'administració central
  - .L'administració autonòmica
  - .Les entitats locals
- 9.2. Les prescripcions territorials de l'Estatut
  - .L'organització territorial
  - .La llei municipal
  - .la llei electoral
  - .el pla territorial de Catalunya

Tema 10. LA SITUACIO ACTUAL (II): ELS DESENVOLUPAMENT LEGISLATIU DE LA CONSTITUCIO I L'ESTATUT

- 10.1. El desenvolupament de la Constitució
  - .Els estatuts d'autonomia
  - .La reorganització territorial de l'administració de l'Estat: Administració civil i militar
  - .La Llei Reguladora de Bases de Règim Local
- 10.2. El desenvolupament de l'Estatut
  - .La Llei de competències provincials
  - .La Llei d'organització comarcal
  - .La Llei de regulació de les entitats metropolitanes
  - .La Llei municipal i de règim local

Tema 11. EL SISTEMA DE FINANCES LOCALS

- 11.1. El finançament autonòmic
  - .Els models possibles i el seu debat
  - .La Llei Orgànica de Finançament de les Comunitats Autònomes
  - .Els possibles efectes territorials del finançament autonòmic

- 11.2. El finançament de les entitats locals
- .La regulació i les fonts del finançament de les entitats locals
  - .Possibles conseqüències territorials del sistema de finançament local

Tema 12. EL REPARTIMENT TERRITORIAL DELS CENTRES DE DECISSIÓ
ELS SERVEIS I ELS RECURSOS PÚBLICS A CATALUNYA

- 12.1. Les mesures: inversió per habitant, per municipi, per comarca
- 12.2. La localització dels serveis públics i les seves demarcacions territorials
- 12.3. La localització territorial de l'administració pública a Catalunya

Tema 13. LA LEGISLACIÓ TERRITORIAL I L'ESTAT DE LA PLANIFICIACIÓ
URBANÍSTICA A CATALUNYA

- 13.1. La Llei de Política Territorial i el (no) Pla Territorial de Catalunya
  - 13.2. Les Lleis d'Alta Muntanya i de Protecció d'Espais Naturals
  - 13.3. La Llei de Costes i el Pla de Costes
  - 13.4. La situació del planejament urbanístic municipal i supramunicipal
-

IV. BIBLIOGRAFIA

En la bibliografia que segueix hom esmenta les obres de consulta per a cada un dels temes que formen el programa. Les lectures obligatòries s'indicaran a l'inici de cada tema. No es citen aquí les fonts primàries (textos de lleis, dades estadístiques, normativa urbanística, etc.). Aquestes seran utilitzades sobretot en pràctiques a classe i seran distribuïdes fotocopiades als alumnes.

Temes 1 i 2. L'ESTAT I L'ESTAT LOCAL

- . BOBBIO, Norberto
Stato, governo e società. Per una teoria generale della politica, Torino, Einaudi, 1985.
- . CLARK, Gordon L. i DEAR, Michael
State Apparatus. Structures and Language of Legitimacy, Boston, Allen and Unwin, 1984
- . COCKBURN, Cynthia
The Local State. Management of Cities and People, London, Pluto Press, 1977
- . HARVEY, David
Social Justice and the City, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1973.
- . JESSOP, Bob
The Capitalist State. Marxist Theories and Methods, New York, New York University Press, 1982.
- . O'CONNOR, James
The Fiscal Crisis of the State, New York, Sant Martin's Press, 1973.
- . PADDISON, Ronan
The Fragmented State. The Political Geography of Power, Oxford, Basil Blackwell, 1983
- . TABB, William i SAVERS, Larry (ed.)
Marxism and the Metropolis. New Perspectives in Urban Political Economy, New York, Oxford University Press, 1984.

Tema 3. L'ESTAT LOCAL DINS L'APARELL DE L'ESTAT. ELS GRAUS MODELS

- . BYRNE, Tony
Local Government in Britain, London, Penguin, 1983.
- . DENTE, Bruno
Governare la frammentazione. Stato, regioni ed enti locali in Italia, Bologna, Il Mulino, 1985.
- . FREGE, Xavier
La décentralisation, Paris, La Decouverte, 1986.
- . HAMPTON, William
Local Government and Urban Politics, London, Longman, 1987.
- . LAJUGIE, Joseph et alii
Espace regional et aménagement du territoire, Paris, Dalloz, 1985.
- . MARTIN HARLOFF, Eileen
The Structure of Local Government in Europe, The Hague, International Union of Local Administrations, 1987.
- . MEGHEN, P.J.
Local Government in Ireland
Dublin, Institute of Public Administration, 1975.
- . MARTINEZ, Giuseppe
I poteri locali in Italia, Torino, Loescher, 1980.
- . NELLO, Oriol
"Notes sobre l'administració local als Estats Units d'Amèrica",
in Documents d'Anàlisi Geogràfica 8-9, Bellaterra, desembre 198
- . OZOUFF-MARIGNIER, Marie Vic
"Politique et géographie lors de la création des départements français (1789-1790)", in Herodote. Revue de Géographie et géopolitique 40, Paris, 1986.
- . SANTOS, José António
Regionalização. Processo histórico, Lisboa, Livros Horizonte, 1986.

Temes 4 i 5. ELS SISTEMES DE FINANCES LOCALS

- . BENNETT, R.J.
The Geography of Public Finance. Welfare under Fiscal Federalism and Local Government Finance, New York, Methuen, 1980
- . BRICALL, Josep M. et alii
Estat autònom i finances públiques. Competències i finançament del sector públic en països amb diferents nivells de govern: una perspectiva econòmica, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1984.

- SHARPE, Lawrence J. (ed.)
The Local Fiscal Crisis in Western Europe. Myths and Realities, London, Sage, 1981.

Tema 6. EL PODER LOCAL I ELS SISTEMES ELECTORALS

- BORJA, Jordi
Estado y ciudad, Barcelona, Promociones y publicaciones universitarias, 1988
- BOSQUE SENDRA, Joaquin
Geografia electoral, Madrid, Síntesis, 1988.
- TULLA, Antoni F.
"La divisió comarcal en el futur de Catalunya. Algunes previsions ideològiques", a Pilar Riera (ed.), La nova divisió territorial de Catalunya, Bellaterra, Departament de Geografia de la UAB, 1983.
- ROVIRA i VIRGILI, Antoni
Els sistemes electorals, Barcelona, Undarius, 1977 (la. 1932).
- VALLES, Josep M.
Reforma electoral i coordenades polítiques, Barcelona, Fundació Jaume Bofill, 1982.

Tema 7. ELS CONDICIONANTS I LES CONSEQUENCIES POLITIQUES DE LA PLANIFICACIÓ TERRITORIAL I URBANÍSTICA

- CAMPOS VENUTI, Giuseppe
Amministrare l'urbanistica, Torino, Einaudi, 1967.
- CASTELLS, Manuel
La question urbaine, Paris, Maspero, 1972
- GAVINELLI, Corrado i GIBELLI, M. Cristina
Città e territorio in Cina, Bari, Laterza, 1976
- KOPP, Anatole
Ville et revolution. Architecture et urbanisme soviet que des années vingt, Paris, Anthropos, 1967.
- LE CORBUSIER
Principios del urbanismo. La carta de Atenas, Barcelona, Ariel, 1975 (la. 1942).
- PICCINATO, Giorgio
La costruzione dell'urbanistica. Germania 1871-1914, Roma, Officina Edizioni, 1977

Tema 8. L'EVOLUCIO DE L'ORGANITZACIO TERRITORIAL DE L'ESTAT A CATALUNYA

- . GERPE LANDIN, Manuel
L'Estatut de Catalunya i l'Estat Integral, Barcelona, Edicions 62, 1977.
- . GONZALEZ CASANOVA, Josep Antoni
Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1939), Barcelona, Curial, 1974.
- . LLUCH, Enric i NEL·LO, Oriol (ed.)
La gènesi de la divisió territorial de Catalunya (1931-1936). Edició de documents de l'arxiu de la Ponència, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1983.
- . LLUCH, Enric i NEL·LO, Oriol (ed.)
El debat de la divisió territorial de Catalunya (1939-1983). Edició d'estudis, propostes i documents, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1984.
- . LLUCH, Enric i NEL·LO, Oriol
Bibliografia del debat sobre l'organització territorial de l'administració pública a Catalunya", a Quaderns d'Alliberament 12, setembre 1986.
- . MESA, Antonio
La labor administrativa de Javier de Burgos, Madrid, IEAL, 1982.
- . NADAL, Francesc
Burgueses, burócratas y territorio. La política territorial en la España del siglo XIX, Madrid, IEAL, 1987.
- . SOLÉ TURA, Jordi i AJA, Eliseo
Constituciones y periodos constituyentes en España (1808-1936), Madrid, Siglo XXI, 1977.

Temes 9 i 10. LA SITUACIO ACTUAL DE L'ORGANITZACIO TERRITORIAL DE L'ESTAT A CATALUNYA

- . AGUIRRE, Conxa et alii
Les comunitats autònomes i els governs locals, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1987.
- . ARGULLOL, Enric et alii
Jornades sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya, Barcelona, Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, 1980
- . FEDERACIO DE MUNICIPIS DE CATALUNYA
La Llei Reguladora de Bases de Règim Local. Text de la Llei anotat i concordat. Comentaris, in Quaderns Municipals 1, abril 1985.

- FERNANDEZ RODRIGUEZ, Fernando (ed.)
La España de las autonomías, Madrid, IEAL, 1985.
- GARCIA DE ENTERRIA, Eduardo (dir.)
La distribución de competencias entre el poder central y las autonomías territoriales en Derecho comparado y en la Constitución Española, Madrid, Instituto de Estudios Económicos, 1980.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE GOVERNACIO
La nova organització territorial de Catalunya. Text de les lleis i comentaris, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1987.
- MUÑOZ MACHADO, Santiago et alii
Organización territorial del Estado (Comunidades Autónomas), Madrid, Moneda y Timbre, 1984 (4 vol.)
- PREDIERI, Alberto i GARCIA de ENTERRIA, Enrique (dir.)
La Constitución Española de 1978. Estudio sistemático, Madrid, Civitas, 1980.
- SOBREQUES, Jaume i RIERA, Sebastià (ed.)
L'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut de 1979, Barcelona, Edicions 62, 1982 (4 vol.).

Tema 11. L'ORGANITZACIO DE LES FINANCES LOCALS

- BRICALL, Josep M. et alii
Les finances municipals dins l'Estat de les autonomies. Estudis i propostes, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1985.
- CASTELLS, Antoni
Hacienda autonómica. Una perspectiva de federalismo fiscal, Barcelona, Ariel, 1988.
- NADAL, Joaquim de
Els comptes de Barcelona, Barcelona, La Magrana-Ed. 62, 1987.

Tema 12. LA DISTRIBUCIO TERRITORIAL DELS SERVEIS I DELS RECURSOS PUBLICS

- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTICIA
Els partits judicials a Catalunya 1982. Dades per a una futura remodelació, Barcelona, Departament de Justícia, 1982.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SANITAT I ASSISTENCIA SOCIAL
La Sanitat a Catalunya. Anàlisi i propostes del Departament de Sanitat i Assistència Social, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1980.

- GENERALITAT DE CATALUNYA/ DEPARTAMENT DE SANITAT I SEGURETAT SOCIAL
Planificació sanitària pública a Catalunya. Desplegament del Mapa Sanitari de Catalunya 1983, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1985.
- LLUCH, Enric i NELLÓ, Oriol
Codicil sobre el debat de la divisió territorial de Catalunya (1984-1985), a Arrel 11, octubre 1985.
- LLEONART, Pere (dir.)
Els serveis municipals a Catalunya, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1982.
- RIERA, Pilar
"La xarxa urbana de Catalunya a partir d'una anàlisi funcional", a Arrel 18, abril 1987.

Tema 13. LA SITUACIO DE LA LEGISLACIO I DEL PLANEJAMENT TERRITORIAL

- GRUPS DE L'ALT PIRINEU
Per una llei de Muntanya!, La Seu d'Urgell, Grups de l'Alt Pirineu, 1975.
- ESTEBAN, Juli (dir.)
Pla de Costes. Proposta d'ordenació de la zona costanera metropolitana de Barcelona, Barcelona, Corporació Metropolitana de Barcelona, 1987.
- ESTEBAN, Juli (dir.)
Projectar la ciutat metropolitana. Obres, plans i projectes 1981-1986, Barcelona, Corporació Metropolitana de Barcelona, 1987.
- SUBIAS, Xavier
"L'anàlisi del Pla Territorial de Catalunya: L'equilibri del país", a Espais 5, maig-juny 1987.
- TERAN, Fernando de
Planeamiento urbano en la España contemporánea (1900-1980), Madrid, Alianza, 1982.
- TORNOS, Joaquim et alii
La comarca de muntanya com a entitat local, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1984.